

О. В. Зайцев,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права № 1 Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

e-mail: tavr0106@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-6743-7114>

В. Р. Філіпенко,

аспірантка 1 року навчання кафедри
кримінального права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

e-mail: valeria.pphilipenko@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0001-9155-3556>

НАДАННЯ ІНОЗЕМНІЙ ДЕРЖАВІ, ІНОЗЕМНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО ЇХ ПРЕДСТАВНИКАМ ДОПОМОГИ В ПРОВЕДЕННІ ПІДРИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОТИ УКРАЇНИ ЯК ФОРМА ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ (СТ. 111 КК УКРАЇНИ)

Статтю присвячено дослідженню найбільш поширеної форми державної зради в Україні з моменту початку російської агресії у 2014р. Піддано аналізу об'єктивні та суб'єктивні ознаки надання допомоги в проведенні підривної

діяльності проти України. Виявлено проблемні питання кваліфікації та надано пропозиції, що спрямовані на вирішення проблем практичного застосування положень ст. 111 КК України щодо цієї форми державної зради. У статті піддано вивченню доступну судову практику за 2014-2018 рр.

Ключові слова: державна зрада, підривна діяльність, розвідувально-підривна діяльність.

Постановка проблеми. Кількість кримінальних проваджень за ст. 111 КК України суттєво зросла з 2014р. Так у 2013 р. було обліковано лише один випадок, у 2014 р. – 65; у 2015 р. – 80, у 2016 р. – 126, у 2017 р. – 89, у 2018 р. – 127, за січень-травень 2019 р. обліковано 53 таких проваджень [1]. Єдиний державний реєстр судових рішень за 2014-2018 рр. містить 32 вироки за ст. 111 КК України, з яких 19 - обвинувальних та 4 - виправдовувальних. Інформація заборонена для оприлюднення в 9 вироках. Набрали законної сили тільки 10, серед яких 7 - за надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Ця форма державної зради привертає увагу не лише через переважну кількість вироків, а ще й через оціночний характер понять, які використані у ст. 111 КК України. Також можливе засудження експрезидента України В. Ф. Януковича саме за вчинення державної зради у формі, що досліджується [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державної зради досліджувалися в коментарях до КК України, посібниках, підручниках з Особливої частини кримінального права та окремих наукових статтях. Зокрема цим питанням приділили увагу М. І. Бажанов, О. Ф. Бантишев, І. В. Діордіца, Л. М. Демидова, З. А. Загинеї, О. В. Зайцев, Н. С. Кончук, В. А. Ліпкан, Ю. В. Луценко, М. І. Мельник, Л. В. Мошняга, М. А. Рубашенко, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, М. І. Хавронюк, Р. Л. Чорний, О. В. Шамара, В. М. Шлапаченко та ін.

Формування цілей. Метою статті є аналіз об'єктивних та суб'єктивних ознак надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України як форми державної зради, виявлення проблемних питань, формулювання пропозицій, що спрямовані на вирішення проблем практичного застосування положень ст. 111 КК України щодо цієї форми державної зради.

Виклад основного матеріалу. Предмет злочину при наданні іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України не завжди виділяється дослідниками. В. М. Шлапаченко, наприклад, вважає можливим визнати ним відомості, які не становлять державної таємниці, з огляду на їх значення для держави та щодо яких встановлений особливий порядок їх створення та обігу, предметом державної зради [5, с. 17-18]. Ця пропозиція заслуговує на увагу з урахуванням того, що в деяких провадженнях предмет злочину також визначається. Зокрема це відомості, що не становлять державну таємницю, наприклад, інформація, яка має обмежувальний гриф «Для службового користування» [3] або відомості військового характеру з обмеженням

доступом [4]. Відповідно, саме службова інформація, зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яка не віднесена до державної таємниці, може бути визнано предметом у досліджуваній формі зради.

Зауважимо, що ця інформація є предметом злочину, передбаченого ст. 330 КК України, у якій йдеться про її передачу або збирання з метою передачі іноземним підприємствам, установам, організаціям або їх представникам. Розмежування між ст. 111 і ст. 330 КК України слід проводити за суб'єктивними ознаками, а саме за метою, яку переслідувала особа. Для ілюстрації наведемо приклад, коли особа збрала та вирішила передати службову інформацію у сфері оборони представникам РФ, але не довела злочин до кінця у зв'язку із затриманням на прохідній ДП «Завод імені В. О. Малишева» співробітником охорони. Суд установив, що будь-якої мети заподіяння шкоди обороноздатності чи інформаційній безпеці України в особи не було, і кваліфікував дії за ч. 3 ст. 15 та ч. 1 ст. 330 КК України. [6].

Державна зрада у формі, що досліджується, визнається закінченою з моменту, коли особа фактично почала надавати зазначену в ст. 111 КК України допомогу [7, с. 12; 8, с. 283]. Визначальним для розуміння цього злочину є тлумачення слів «надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України». Вважаємо за необхідне вказати лексичне значення цих слів. У словнику української мови «допомога» - це «сприяння, підтримка в чому-небудь; праця, дії людей у якій-небудь галузі» [12, с. 374]; «підривний» означає «спрямований на підри्व чого-небудь, послаблення в чомусь; шкідницький» [13, с. 490]; «діяльність» - це «застосування своєї праці до чого-небудь» [12, с. 311].

Формулювання «надання допомоги...» може свідчити про активну та свідому поведінку особи. Поряд із цим аргументованим видається твердження О. Ф. Бантишева та О. В. Шамари, які вбачають можливість вчинення цього злочину шляхом бездіяльності, наприклад, службова особа, уповноважена на боротьбу з підривною діяльністю супротивника, вступивши в злочинну змову з представником іноземної держави, не вживає заходів для припинення та попередження такої діяльності [9, с. 120]. О. А. Чуваков та Н. С. Кончук поділяють цю позицію [10, с. 224-225; 11, с. 8].

У науці «надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України» тлумачиться по-різному. Так М. І. Хавронюк розуміє це як сприяння можливим чи дійсним зусиллям іноземної держави, іноземної організації чи їх представникам заподіяти шкоду національній безпеці України (напр., організація чи виконання конкретного злочину, схилення до державної зради інших осіб, усунення перешкод для вчинення певних діянь тощо) [18, с. 254-255]. У свою чергу, В. Я. Тацій вважає, що надання такої допомоги полягає в будь-якій допомозі в проведенні підривної діяльності проти інтересів України (сприяння резидентам, укріття розвідника або його спорядження, вербування агентів для проведення підривної діяльності проти України тощо) [7, с. 12]. Учений висловлює думку, що цією формою охоплюються й випадки, коли особа за завданням іноземних держав або їх

представників організує або вчиняє на шкоду Україні будь-який інший злочин проти основ національної безпеки України [19, с. 32]. Наприклад, особа збирала та передавала інформацію про стратегічні об'єкти Рівненської області представникові іноземної спецслужби, а також заклала вибуховий пристрій під важливий об'єкт народногосподарського значення, а саме металеву опору повітряної високовольтної лінії електропередач, та вжила заходів щодо вчинення вибуху. Суд визнав особу винною у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 111 та ст. 113 КК України [20].

Додамо, що О. М. Грудзур та В. І. Шакун підривною визнають діяльність, яка спрямована на ослаблення України (її влади та обороноздатності) і створення загроз національній безпеці [8, с. 283]. У свою чергу О. Ф. Бантишев, О. В. Шамара, В. С. Картавцев вказують, що це різновид боротьби, здійснюваної проти України державами, їх спеціальними службами, партіями, закордонними антиукраїнськими організаціями, окремими ворожими елементами, що перебувають на території України, з метою підриву чи ослаблення конституційного ладу України, завдання шкоди суверенітету, територіальній цілісності й недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України [9, с. 119; 14, с. 275].

Суперечливим є твердження В. І. Маркіна, що допомога в проведенні підривної діяльності проти України, окрім сприяння, полягає ще і в безпосередньому проведенні особою такої діяльності [21, с. 158]. Протилежною є позиція О. М. Грудзура та В. І. Шакуна, які вважають, що особа не здійснює таку діяльність самостійно, а тільки допомагає іноземній державі, іноземній організації чи їх представникам у її проведенні. Вона може полягати в наданні засобів чи знарядь, усуненні перешкод, підбурюванні інших осіб до вчинення підривної діяльності, заздалегідь обіцяному прихованні представників іноземної держави чи іноземної організації, що здійснюють підривну діяльність проти України, прихованні слідів такої діяльності тощо [8, с. 283]. Підтримуємо цю точку зору і вважаємо, що діяння зводиться саме до допомоги в проведенні підривної діяльності, а не безпосередньому її проведенні.

Судова практика виділяє різноманітні форми такої допомоги: 1) збирання та передача інформації, що має обмежувальний гриф «Для службового користування», та створює умови для діяльності іноземних розвідок для здійснення вербування агентури серед військовослужбовців [3]; 2) допомога в зриві виборів у м. Бердянськ, дестабілізації суспільно-політичної обстановки в східних областях України, утриманні влади незаконно створеної «ДНР» [15]; 3) заволодіння особою військовим літаком Збройних сил України з метою здійснення перельоту ним на територію Росії або до тимчасово окуповану Автономну Республіку Крим [16]; 4) узяття участі в засіданні незаконно створеного органу «Державна Рада Республіки Крим», на якому прийнято «Конституцію Республіки Крим» як суб'єкта РФ; подання до незаконно створеної територіальної виборчої комісії м. Феодосія «Республіки Крим» документів для реєстрації кандидатом у депутати Феодосійської міськради та участь у виборах [22]; 5) збирання та передача

відомостей військового характеру, що використовуються в системі Національної гвардії України [23] тощо.

Звернемо увагу, що поняття «підризна діяльність» не розкривається в жодному нормативно-правовому акті. Натомість у законодавстві використовується термін «розвідувально-підризна діяльність» (Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015). Проте його зміст теж не визначений. Вважаємо, що це може бути однією із суттєвих причин складнощів та можливих помилок при кваліфікації державної зради в цій формі, на чому вже наголошували дослідники [17].

Обов'язковим при кваліфікації є встановлення іноземної держави, іноземної організації або їх представників, на користь яких здійснюється допомога. На стадії готування до вчинення цього злочину відбувається вступ у контакт (змова) суб'єкта злочину із суб'єктом проведення підривної діяльності проти України. Ст. 111 КК України визначає їх альтернативно: іноземна держава, іноземна організація або їх представники. Проте аналіз судової практики свідчить про те, що громадянин України вступає в контакт саме з представником іноземної держави або організації як фізичною особою. У зв'язку із цим проблемою правозастосовної практики є доказування того, що особа є представником іноземної держави або організації, тобто має специфічні повноваження, а не лише громадянство іншої держави. У судовій практиці такими представниками є: представник ФСБ РФ [20], співробітник розвідувального центру Головного розвідувального управління Генерального штабу Збройних Сил РФ [23], представник спецслужб РФ [24].

Надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України може вчинятися як із власної ініціативи особи, так і за завданням іноземної держави, іноземної організації або їх представників [25, с. 147]. Зауважимо, що відповідальність настає незалежно від ініціатора встановлення контакту. Так визнано винною у державній зраді особу, яка через мережу «Інтернет» звернулася до представників спецслужб РФ із проханням про працевлаштування. Після цього представниками спецслужб РФ особі було надано завдання зібрати розвідувальні відомості щодо військової частини, у якій вона проходила службу [3].

У науці кримінального права немає єдності з приводу того, з яким видом умислу (прямим чи непрямим) вчиняється державна зрада та, зокрема, надається допомога в проведенні підривної діяльності проти України. Так О. Ф. Бантишев, С. Г. Волкотруб, О. М. Грудзур, І. В. Діордіца, Н. С. Кончук, В. К. Матвійчук, В. Я. Тацій, М. І. Хавронюк, О. А. Чуваков, В. І. Шакун, наполягають, що злочин вчиняється лише з прямим умислом [7, с. 12; 8, с. 284; 10, с. 281; 14, с. 274; 18, с. 256; 26, с. 151; 27, с. 31; 28, с. 85]. В. Я. Тацій стверджує, що особа усвідомлює, що її дії вчиняються на шкоду суверенітету, територіальній цілісності і недоторканості, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України і бажає їх

вчинити [19, с. 32]. Н. С. Кончук аргументує цю ж позицію тим, що державна зрада є злочином з формальним складом та вчиняється з обов'язковою метою – спричинити шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України [11, с. 8].

Натомість, Г. З. Анашкін, П. І. Гришаєв, М. А. Єфімов, Б. В. Здравомислов, В. О. Навроцький вважають, що державну зраду може бути вчинено як із прямим, так і з непрямим умислом [29, с. 82; 30, с. 143; 31, с. 20; 32, с. 7]. Пояснюють це тим, що умисел особи в досліджуваній формі повинен охоплювати нанесення шкоди державній незалежності, територіальній недоторканості або военній міцці держави. [30, с. 143]. Ця позиція видається дискусійною і їй можна заперечити, враховуючи як формальний склад злочину державної зради в досліджуваній формі, так і домінуючу в науці позицію, згідно з якою в злочинах із формальним складом умисел може бути тільки прямим [25, с. 981]. Відповідно, бажання чи свідоме припущення настання наслідків, на що вказують зазначені вчені, не може вводити до вольової ознаки її умислу. Як приклад, наведемо судове рішення, згідно з яким особа, діючи в інтересах РФ, вступила в змову з її представником, отримала від нього завдання здійснити фотозйомку будинку військовослужбовця у м. Хмельницький, підтвердити його місце проживання; встановити зв'язки із військовослужбовцями та провести вербувальні бесіди з ними [33]. Особа, діючи з прямим умислом, усвідомлювала всі фактичні обставини та соціальне значення діяння, а саме надання допомоги представнику іноземної держави в проведенні підривної діяльності проти України, спрямованої на шкоду обороноздатності та державній безпеці України (інтелектуальна ознака прямого умислу). У той же час вольову ознаку прямого умислу відображає бажання надати вказану допомогу, на що вказує добровільність згоди винної на виконання завдання, домовленість із іноземцем про способи підтримання зв'язку і конспірації під час його виконання.

Звернемо увагу, що стосовно визнання мети обов'язковою ознакою державної зради серед науковців немає єдності. Так О. М. Грудзур, В. І. Шакур, І. В. Діордіца, В. Я. Тацій вказують на обов'язковість мети – заподіяння шкоди суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканості, державній, економічній чи інформаційній безпеці України [7, с. 12; 8, с. 284; 26, с. 151]. Саме з цього приводу М. І. Хавронюк зазначає, що слова «на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканості, державній, економічній чи інформаційній безпеці України» визначають суб'єктивну спрямованість дій винного і не є характеристикою суспільно небезпечних наслідків діяння [18, с. 256-257]. Натомість В. О. Навроцький зазначає, що мета не є обов'язковою ознакою державної зради [29, с. 82]. Аналіз практики дозволяє зробити висновок, що в кожному обвинувальному вирокі вказується на мету надання підривної діяльності проти України – «на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, державній та інформаційній безпеці України» [4, 24, 34]. Мета державної зради у формі, що досліджується, прямо не зазначена в диспозиції ч. 1 ст. 111 КК України, проте слова «на шкоду» опосередковано вказують на неї, що переконає в обов'язковості її встановлення.

Мотиви вчинення цього злочину можуть бути різними і на кваліфікацію не впливають [18, с. 275; 19, с. 32]. У судовій практиці поширеними мотивами є такі: корисливий (гарантія виїзду на постійне проживання в РФ, отримання житла в будь-якому місті РФ [16]; винагорода в сумі 7 000 грн. [20]; отримання грошової винагороди та преференції в оформленні пенсії на території РФ [34]); антидержавний (політичний) – несприйняття державної влади в Україні [33].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє запропонувати визнати предметом досліджуваної форми державної зради службу інформацію, зібрану в процесі оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці. З'ясовано, що суб'єкт лише надає допомогу в проведенні підривної діяльності, але не безпосередньо її проводить. Це може здійснюватися як шляхом дій, так і бездіяльністю. Звернено увагу на те, що критерії визнання діяльності іноземної держави, іноземної організації або їх представників підривною законодавчо не визначені. Установлено одночасне співіснування термінів «підривна діяльність» в КК України та «розвідувально-підривна діяльність» в законодавстві без розкриття їх змісту. Пропонуємо вирішити це шляхом залишення тільки одного з цих термінів із можливим закріпленням його ознак на законодавчому рівні задля гармонізації правового поля. Суб'єктивну сторону характеризує тільки прямий умисел, а також спеціальна мета, формулювання якої потребує уточнення в законі.

Виказані судження і пропозиції можуть бути предметом наукового обговорення, особливо із урахуванням діяльності робочої групи з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові, яка працює над розробкою нового (нової редакції) КК України.

Використані джерела:

1. Єдиний звіт про крим. правопорушення за 2013 р. – травень 2019 р.: офіційний веб-сайт Ген. прокуратури України. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820 (дата : 12.06.2019р.)
2. За що Януковича засудили до 13 років ув'язнення і як його повернути до України? 25.01.2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/text-ianukovych-otrymav-13-rokiv/29729206.html> (дата : 12.06.2019).
3. Вирок Деснянського район. суду м. Чернігова від 09.02.2015 р., № 750/10617/14 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/42626608> (дата: 12.06.2019).
4. Вирок Рубіжанського міського суду Луганської обл. від 18.12.2017 р., № 425/2188/16-к URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71060981#> (дата: 12.06.2019).
5. Шлапаченко В. М. Кримінальна відповідальність за шпигунство в законодавстві держав – членів НАТО: навч. посібник. Київ: Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2007. 57 с.
6. Вирок Комінтернівського районного суду м. Харкова від 29.11.2017 р., №641/5290/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70824736> (дата: 12.06.2019).
7. Тацій В. Я. Злочини проти основ національної безпеки України. КК України. Наук.-практ. коментар: у 2 т. / 5-те вид., допов. Харків: Право, 2013. Т. 2: Ос. Ч. / за заг. ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна та ін. 1040 с.

8. Грудзур О. М., Шақун В. І. Злочини проти основ національної безпеки України. Наук.-практ. коментар КК України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. Розд. І. 1104 с.

9. Бантишев О. Ф., Шамара О. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія. Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2014. 196 с.

10. Чуваков О. А. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії і практики. Одеса: Фенікс, 2017. 362 с.

11. Кончук Н. С. Кримінальна відповідальність за державну зраду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2019. 19 с.

12. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1971. Т. 2. 550 с.

13. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1975. Т. 6. 832 с.

14. Бантишев О. Ф., Картавцев В. С. Злочини проти основ національної безпеки України. Наук.-практ. коментар до КК України: у 2. т / за заг. ред. П. П. Андрушка та ін.. 3-те вид., перероб. та допов. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури. 2009. Т. 1. Роз. І. 964 с.

15. Вирок Бердянського міськрайон. суду Запорізької обл. від 01.02.2016 р., № 310/8044/14-к URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55351754> (дата: 12.06.2019).

16. Вирок Хмельницького міськрайон. суду Хмельницької обл. від 07.06.2017р., № 683/2848/15-к URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66924982> (дата звернення: 12.06.2019).

17. Юрист-кримінолог: Депутати досі не пояснили в законодавстві, що таке підривна діяльність. 18.05.2018 URL:https://zik.ua/news/2018/05/18/yurystskryminolog_deputaty_dosi_ne_poyasnyly_v_zakonodavstvi_shcho_take_1327537 (дата звернення: 12.06.2019).

18. Хавронюк М. І. Злочини проти основ національної безпеки України. Наук.-практ. коментар КК України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 6-те вид., перероб. та допов. Київ: Юридична думка, 2009. Роз. I Ос. ч. 1236 с.

19. Тацій В. Я. Злочини проти основ національної безпеки України. Кримінальне право України: Особ. ч.: підручник / за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2015. 680 с.

20. Вирок Костопільського район. суду Рівненської обл. від 09.10.2018 р., справа № 565/1560/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77800322> (дата: 12.06.2019).

21. Маркін В. І. Державна зрада: окремі проблеми кримінально-правової кваліфікації. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXIV звітної наук.-практ. конф. (м. Львів, 7-8 лют. 2018 р.). Львів: юрид. ф.-г Львівського нац. ун.-ту ім. Івана Франка, 2018. С. 155-159.

22. Вирок Дніпровського район. суду м. Києва від 19.11.2018 р., справа № 755/15405/15-к URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78031496> (дата: 12.06.2019).

23. Вирок Солом'янського район. суду м. Києва від 24.01.2018 р., справа № 760 /791/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71755732> (дата: 12.06.2019).

24. Вирок Старокостянтинівського район. суду Хмельниц. обл. від 22.06.2016р., №683/2848/15-к URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58673008> (дата: 12.06.2019).

25. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / НАПрН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, НІОУ ім. Я. Мудрого. Х.: Право, 2017. Т. 17: Кримінальне право / редкол. В. Я. Тацій (голова) [та ін]. 1064 с.

26. Діордіца І. В. Кримінальне право України: посібник для підготовки до іспитів. Київ: О. С. Ліпкан, 2010. 288 с.
27. Кримінальне право України. Особ. ч.: навч. посібник / за ред. В. К. Грищука та ін. Хмельницький: Хмельницький ун.-т управління та права, 2016. 642 с.
28. Матвійчук В. К. Злочини проти основ національної безпеки: поняття та загальна характеристика. *Юридична наука*. 2013. № 9. С. 80-87.
29. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2000. 771 с.
30. Анашкин Г. З. Ответственность за измену Родине и шпионаж: монография. Москва: «Юридическая литература», 1964. 230 с.
31. Гришаев П. И., Здравомислов Б. В. Особо опасные государственные преступления: монография. Москва: МГЭИ, 1959. 64 с.
32. Уголовный кодекс РСФСР. Научный комментарий. Т. 2. Особенная часть: учебное пособие / под ред. М. И. Ковалева, Е. А. Фролова. Свердловск, 1962. 275 с.
33. Вирок Хмельницького міськрайон. суду Хмельницької обл. від 27.12.2018р., №686/9801/17 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78886100#> (дата: 12.06.2019).
34. Вирок Фастівського міськрайон. суду Київської обл. від 03.09.2018 р., №362/4079/18 URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/76200059> (дата:12.06.2019).

References:

1. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za 2013 r. – traven 2019 r.: veb-sait Heneral noi prokuratury Ukrainy. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820. [in Ukrainian].
2. Za shcho Yanukovycha zasudyly do 13 rokov uviaznennia i yak yoho povernuty do Ukrainy? 25.01.2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/text-ianukovych-otrymav-13-rokiv/29729206.html>. [in Ukrainian].
3. Vyrok Desnianskoho raionnoho sudu m. Chernihova vid 9 liutoho 2015 r., sudova sprava № 750/10617/14. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/42626608>. [in Ukrainian].
4. Vyrok Rubizhanskoho miskoho sudu Luhanskoi oblasti vid 18 hrudnia 2017 r., sudova sprava № 425/2188/16-k. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/71060981>. [in Ukrainian].
5. Shlapachenko, V.M. (2007) Kryminalna vidpovidalnist za shpyhunstvo v zakonodavstvi derzhav – chleniv NATO. Kyiv: Science-type. Department of the Security Service of Ukraine. [in Ukrainian].
6. Vyrok Kominternivskoho raionnoho sudu m. Kharkova vid 29 lystopada 2017 r., sudova sprava № 641/5290/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70824736>. [in Ukrainian].
7. Tatsii, V. Ya. (2013) Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar. (Vols. 1-2); Vol. 2: Osoblyva chastyna. Yu.V. Baulin (Eds.) Kharkiv: Pravo, part. I. [in Ukrainian].
8. Hrudzur, O. M., Shakun, V. I. (2018) Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy. O. M. Dzhuzha (Eds.). Kyiv: Yurinkom Inter, part. I. [in Ukrainian].
9. Bantyshev, O. F., Shamara, O. V. (2014). Kryminalna vidpovidalnist za zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy (problemy kvalifikatsii). Luhansk: TOV «Virtualna realnist». [in Ukrainian].

10. Chuvakov, O. A. (2017) *Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy: problemy kryminalno-pravovoi teorii i praktyky*. Odesa: Feniks. [in Ukrainian].
11. Konchuk, N. S. (2019). *Kryminalna vidpovidalnist za derzhavnu zradu. Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv. [in Ukrainian].
12. Slovnyk ukrainskoi movy. I. K. Bilodid (Ed.). (1971). (Vols. 1-11); Vol. 2. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
13. Slovnyk ukrainskoi movy. I. K. Bilodid (Ed.). (1975). (Vols. 1-11); Vol. 6. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
14. Bantyshev, O. F., Kartavtsev, V. S. (2009). *Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy*. P. P. Andrushka, V. H. Honcharenka, Ye. V. Fesenko. (Eds.). (Vols. 1-2); Vol. 2. Kyiv: Alerta; KNT; Tsentr uchbovoi literatury, part. 1. [in Ukrainian].
15. Vyrok Berdianskoho miskraionnoho sudu Zaporizkoi oblasti vid 01.02.2016 r, sprava № 310/8044/14-k. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55351754>. [in Ukrainian].
16. Vyrok Khmelnytskoho miskraionnoho sudu Khmelnytskoi oblasti vid 07.06.2017 r., sprava № 683/2848/15-k. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66924982>. [in Ukrainian].
17. Yuryst-kryminoloh: Deputaty dosi ne poiasnyly v zakonodavstvi, shcho take pidryvna diialnist. 18 travnia 2018r. URL: https://zik.ua/news/2018/05/18/yurystkryminoloh_deputaty_dosi_ne_poyasnyly_v_zakonodavstvi_shcho_take_1327537. [in Ukrainian].
18. Khavroniuk, M. I. (2009). *Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy*. M. I. Melnyk, M. I. Khavroniuk. (Eds.). Kyiv: Yurydychna dumka, part. 1. [in Ukrainian].
19. Tatsii, V. Ya. (2015). *Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Kryminalne pravo Ukrainy*. V. Ya. Tatsii (Eds.). Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
20. Vyrok Kostopilskoho raionnoho sudu Rivnenskoï oblasti vid 9 zhovtnia 2018 r., sudova sprava № 565/1560/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77800322>. [in Ukrainian].
21. Markin, V. I. (2018). *Derzhavna zrada: okremi problemy kryminalno-pravovoi kvalifikatsii. Problemy derzhavotvorennia i zakhystu prav liudyny v Ukraini: materialy XXIV zoiitnoi nauk. - prakt. konf. (Lviv, 7-8 liut. 2018 r.) – Problems of state building and protection of human rights in Ukraine: Proceedings of the 14th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. Lviv: yuryd. f.-t Lvivskoho nats. un. - tu im. Ivana Franka, 155-159. [in Ukrainian].
22. Vyrok Dniprovskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 19 lystopada 2018 r., sudova sprava № 755/15405/15-k. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78031496>. [in Ukrainian].
23. Vyrok Solomianskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 24 sichnia 2018 r., sudova sprava № 760 /791/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71755732>. [in Ukrainian].
24. Vyrok Starokostiantynivskoho raionnoho sudu Khmelnytskoi oblasti vid 22.06.2016 r., № 683/2848/15-k. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58673008>. [in Ukrainian].
25. *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia*. (Vols. 1-20); Vol. 17: *Kryminalne pravo*. (2017). V. Ya. Tatsii, V. I. Borysov (Eds.) et. al. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
26. Diorditsa, I. V. (2010). *Kryminalne pravo Ukrainy*. Kyiv: O. S. Lipkan. [in Ukrainian].

27. Hryshchuk, V. K., Omelchuk, O. M. (2016). Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna. Khmelnytsky: Khmelnytskyi un. -t upravlinnia ta prava. [in Ukrainian].

28. Matviichuk, V. K. (2013). Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky: poniattia ta zahalna kharakterystyka. *Yurydychna nauka-Legal Science*, 9, 80-87. [in Ukrainian].

29. Navrotskyi, V. O. (2000). Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna. Kyiv: T-vo «Znannia». [in Ukrainian].

30. Anashkyn, H. Z. (1964). Otvetstvennost za yzmenu Rodyne i shpyonazh. Moscow: «Iurydycheskaia lyteratura». [in Russian].

31. Hrishaev, P. Y., Zdravomyslov, B. V. (1959). Osobo opasnie hosudarstvennie prestupleniia. Moskva: IPCC. [in Russian].

32. Uholovnii kodeks RSFSR. Nauchnii kommentarii. (Vols. 1-2); Vol. 2: Osobennaia chast. (1962). M. Y. Kovaleva, E. A. Frolova (Eds.). Sverdlovsk. [in Russian].

33. Vyrok Khmelnytskoho miskraionnoho sudu Khmelnytskoi oblasti vid 27 hrudnia 2018 r., sprava № 686/9801/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78886100>. [in Ukrainian].

34. Vyrok Fastivskoho miskraionnoho sudu Kyivskoi oblasti vid 3 veresnia 2018 r., sudova sprava № 362/4079/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76200059>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 05.09.2019

Зайцев А. В.,

кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры уголовного права № 1
Национального юридического университета
имени Ярослава Мудрого
(г. Харьков, Украина)

Филипенко В. Р.,

аспирант 1 года обучения кафедры уголовного права № 1
Национального юридического университета
имени Ярослава Мудрого
(г. Харьков, Украина)

ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ ИНОСТРАННОМУ ГОСУДАРСТВУ, ИНОСТРАННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ИЛИ ИХ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМ ПОМОЩИ В ПРОВЕДЕНИИ ПОДРЫВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОТИВ УКРАИНЫ КАК ФОРМА ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИЗМЕНЫ (СТ. 111 УК УКРАИНЫ)

Статья посвящена исследованию наиболее распространенной формы государственной измены в Украине с момента начала российской агрессии в 2014 г. Проанализированы объективные и субъективные признаки оказания помощи в проведении подрывной деятельности против Украины. Выявлены проблемные вопросы квалификации и сформулированы предложения, направленные на решение проблем практического применения положений ст. 111 УК Украины относительно этой формы государственной измены. В статье приводится доступная судебная практика за 2014-2018 гг.

Ключевые слова: государственная измена, подрывная деятельность, разведывательно-подрывная деятельность.

Zaytsev A. ,

Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Criminal Law № 1
National Law University named after Yaroslav the Wise
(Kharkiv, Ukraine)

Filipenko V.,

1 year Graduate student of the Criminal Law Department № 1
National Law University named after Yaroslav the Wise
(Kharkiv, Ukraine)

**PROVISION OF ASSISTANCE A FOREIGN STATE, A FOREIGN
ORGANIZATION OR THEIR REPRESENTATIVES IN CONDUCTING
SUBVERSIVE ACTIVITIES AGAINST UKRAINE AS A FORM
OF TREASON (ART. 111 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)**

The article was devoted to the study of the issue of provisioning of assistance a foreign state, a foreign organization or their representatives in carrying out subversive activities against Ukraine. It was determined that this form of state treason is the most widespread since the beginning of Russian aggression in 2014.

The objective and subjective attributes of the crime were subjected to analysis. The definition of a crime subject, which is an optional feature, was proposed. Attention was drawn to the need to avoid competition art. 111 and art. 330 of the Criminal Code of Ukraine. The conclusion was made that this form of state treason is a special kind of aiding a foreign state, a foreign organization or their representatives. It is noted that this form of state treason is an actual problem because many convictions and the term «subversion» has appraisal nature that was used in art. 111 of the Criminal Code of Ukraine. The available judicial practice for 2014-2018 was subjected to study to find out the content this term. A simultaneous coexistence of the terms «subversion» in the Criminal Code of Ukraine and «exploratory subversive activities» in the legislation without disclosing their content was established. Solution to the issue of competition by leaving only one of these terms and fixing its features at the legislative level was proposed for harmonization of legislation. It was concluded that this crime was committed only with direct intent and special purpose – causing damage to sovereignty, territorial integrity and inviolability, state, economic or information security of Ukraine. It is determined that the crime is committed with the mercenary motive often. The problem issues of qualification were revealed and proposals were made, which directed at solving problems of practical application of the provisions of art. 111 of the Criminal Code of Ukraine regarding this form of treason.

Key words: state treason, subversion, exploratory subversion activiti.